

J. Poleski

Naszacowice, pow. Nowy Sącz, woj. nowosądeckie

Informator Archeologiczny : badania 31, 203-205

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

nizna, jednak nieskładająca się z tak dużych fragmentów, wystąpiła pod i obok kamieni na terenie całego obiektu.

Na terenie oznaczonym numerem 2 znaleziono około 1100 fragmentów ceramiki, około 50 kości zwierzęcych, ponad 20 zabytków krzemiennych, 2 fragmenty przedmiotów żelaznych (w tym nożyk), fragment oselki kamiennej, 4 przęśliki, fragment ciężarka tkackiego oraz brązową obrączkę. Po zdjęciu warstwy ornej ukazały się zarysy siedmiu obiektów, z których najciekawszym była „wannowata” jama o wymiarach około 3 x 4 m, w której oprócz ponad 630 fragmentów ceramiki znaleziono 2 przęśliki gliniane, fragment obciążnika tkackiego i brązową obrączkę. Pozostałe jamy miały mniejsze wymiary i nie zawierały tak dużej ilości materiału.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN.

Wyniki badań będą opublikowane w „Sprawozdaniach Archeologicznych” oraz w przygotowywanej w IAE PAN monografii podlaskich grodzisk.

Badania nie będą kontynuowane.

MŚCIWOJÓW, st. 13, gm. loco, woj. legnickie, AZP 81-21/63

- ślady osadnictwa kultury łużyckiej (wczesna epoka żelaza, VI-V w. p.n.e.)
- osada z wczesnego średniowiecza (X-XII w.)

Ratownicze badania wykopaliskowe, przeprowadzone w kwietniu przez dr. Jerzego Romanowa. Finansowane przez Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, Dział Inwestycji i Zamówień Publicznych w Legnicy. Przebadano powierzchnię około 40 arów.

Badania związane były z budową Zbiornika Wodnego „Mściwojów”. Wykop założony został w północnej części realizowanej odkrywki. Odsłonięte obiekty nieruchome, w liczbie 48, koncentrują się w południowo-zachodniej części wykopu, na pozostałej zaś wyraźnie są rozproszone. Zabudowa osady obejmowała teren o wielkości około 1 ha. Widoczna jest linia wewnętrznego podziału zabudowy. Sześć obiektów można określić jako budynki mieszkalne. Najczęściej miały formę wydłużonego czworoboku o zaokrąglonych narożach. Pozostałe obiekty pełniły rolę produkcyjną. Z przebadanych obiektów wyeksplorowano łącznie 1050 fragmentów naczyń ceramicznych. Na podstawie ceramiki można generalnie datować stanowisko na X-XII w. Jeden obiekt związany jest z kulturą łużycką z VI-V w. p.n.e.

Badania nie będą kontynuowane.

Mściwojów, st. 14, gm. loco, woj. legnickie - patrz: młodszy okres przedrzymski – okres wpływów rzymskich

NASZACOWICE, pow. Nowy Sącz, woj. nowosądeckie

- grodzisko wczesnośredniowieczne (VIII-XI w.).

Badania wykopaliskowe, prowadzi od 1983 roku ekipa Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie pod kierunkiem dr. J. Poleskiego (14 sezonów wykopaliskowych; wcześniej w latach 50-tych i 60-tych XX w. badania prowadzili tu A. Krauss i A. Żaki).

Wieloczłonowe grodzisko o powierzchni 15 ha, położone w zachodniej części Kotliny Sądeckiej, na lewym brzegu Dunajca. Analiza zabytków datujących, ceramiki naczyniowej i wyniki analiz dendrochronologicznych wykazały, iż osadnictwo wczesnośredniowieczne na stanowisku 1 w Naszacowicach trwało od 2. połowy (ewentualnie końca) VIII w. aż do XI w., a być może nawet do następnego stulecia. Ustalono, iż główny człon grodu już w najstarszej fazie osadnictwa wczesnośredniowiecznego (I(A)) otoczony był wałem. Ta linia umocnień powstała najprawdopodobniej w ciągu 2. połowy VIII w. Gród w tej fazie zamieszkiwała niezbyt liczna grupa ludności (odkryto pozostałości obiektów mieszkalnych). Po pożarze najstarszego wału przez pewien czas nie podejmowano jego odbudowy. Podjęto ją w trudnym do określenia momencie w ciągu IX w. (wał fazy C/D). Również i w tej fazie na terenie głównego członu grodu zamieszkiwała niezbyt duża grupa ludności (okresowi funkcjonowania wału fazy C/D odpowiadały najprawdopodobniej obiekty mieszkalne faz B i C). W trakcie wyko-

palisk odkryto pozostałości obiektu z paleniskiem (faza D), który funkcjonował już po zniszczeniu wału fazy C/D, a przed budową kolejnej linii umocnień. Kolejny wał (faza II) powstał w ciągu X w. (najprawdopodobniej jakiś czas przed 989 r.). Również i w tym okresie główny człon grodu zamieszkiwała niezbyt liczna grupa ludności. Po zniszczeniu wału fazy II na jego rozwaliskach wzniesiono po 989 r. kolejną (ostatnią) linię umocnień (faza III). Obok wału tej fazy natrafiono na pojedyncze obiekty mieszkalne. Po gwałtownym pożarze wał już nie został odbudowany. W sąsiedztwie jego rozwalisk natrafiono jednak na obiekty mieszkalne (fazy IV, V, VI), funkcjonujące w XI w. (a być może nawet w następnym stuleciu), już po pożarze ostatniego wału. Badania podgrodzi tylko w kilku przypadkach dostarczyły przesłanek, pozwalających wysuwać hipotezy co do chronologii relatywnej poszczególnych faz ich wałów, nie natrafiono natomiast na zabytki (jak i nadające się do analiz dendrochronologicznych fragmenty drewna), pozwalające precyzyjnie określić ich chronologię absolutną. W świetle dotychczas pozyskanych źródeł wydaje się najbardziej prawdopodobne, iż wał „plecionkowo-ziemny”, otaczający od strony Dunajca podgrodzie południowe, funkcjonował w tym samym czasie, co wał głównego członu grodu z fazy I(A). Być może współczesne tej linii umocnień były także: starsza faza północnego odcinka wału podgrodzia zachodniego i najstarsza faza umocnień w pobliżu narożnika północno-zachodniego wału podgrodzia północnego. Wydaje się również bardzo prawdopodobne, iż w tym samym czasie, co wał głównego członu grodu fazy III funkcjonowały także młodsze fazy północnego odcinka wału podgrodzia zachodniego i północnego wału podgrodzia północnego - „pierścieniowego”. Powyżej przedstawione ustalenia pozwalają stwierdzić, iż gród w Naszacowicach funkcjonował już od najstarszej fazy osadnictwa wczesnośredniowiecznego jako wieloczłonowe założenie obronne o powierzchni od kilku do kilkunastu ha. Trzy pierwsze fazy obwałowań (chodzi oczywiście o wał głównego członu grodu i synchroniczne z poszczególnymi, wyróżnionymi w tej części stanowiska fazami osadnictwa, linie umocnień podgrodzi) funkcjonowały w fazie przedpaństwowej wczesnego średniowiecza, czwarta natomiast powstała już po włączeniu terenów Małopolski do państwa pierwszych Piastów. Potwierdza to hipotezę o włączeniu niektórych grodów plemiennych z dorzecza górnej Wisły do sieci grodów wczesnopolskich. W trakcie badań rozpoznano konstrukcje wałów głównego członu grodziska i podgrodzi. Stwierdzono, iż kolejne linie umocnień wznoszono stosując rozmaite, nieraz dość skomplikowane techniki budowy, łączące drewno, glinę i kamień. Znacznie mniej danych pozyskano w odniesieniu do budynków mieszkalnych. Można przypuszczać, iż niektóre z obiektów wgłębionych w ziemię były pozostałościami lekkich budowli szałasowych lub ziemianek, natomiast inne to relikty budynków naziemnych, wzniesionych w technice zrębowej. W trakcie badań odkryto dużą serię zabytków ruchomych. Ich analiza pozwoliła odpowiedzieć m. in. na pytanie o zajęcia mieszkańców grodu, o ich kontakty interregionalne w poszczególnych fazach osadniczych. Wśród zabytków ruchomych najliczniejszą kategorię stanowiły fragmenty naczyń glinianych. Ich wieloaspektowa analiza pozwoliła na określenie tendencji rozwojowych w wytwórczości ceramiki naczyniowej między VIII a XI w. Z kolei analiza zabytków wywodzących się z kręgu kaganatu awarskiego, Wielkich Moraw czy kultury staromadziarskiej potwierdziła znaczącą rolę transkarpaccich szlaków handlowych w okresie przed XI w.

Dotychczasowe badania potwierdziły, że gród w Naszacowicach w okresie od 2. połowy VIII do XI w. był centralnym ośrodkiem skupiska osadniczego w Kotlinie Sądeckiej. Pełnił on zapewne przede wszystkim funkcję grodu schronieniowego dla okolicznej ludności, ale był też materialnym wyrazem konsolidacji władzy plemiennej i manifestacją potencjału zamieszkującej ten mikroregion społeczności. Przeprowadzone badania nie dostarczyły przesłanek, które wyraźnie zaświadczałyby, iż gród zamieszkiwał lokalny władca plemienny i jego drużyna, chociaż na obecnym etapie badań nie można tego całkowicie wykluczyć. Nie natrafiono także na przesłanki, które potwierdzałyby kultową funkcję grodu (jeśli pominąć kwestię interpretacji zagadkowego obiektu słupowo-palisadowego 50-50d). Trudno też określić funkcję, jaką wypełniał gród w Naszacowicach w ostatniej fazie funkcjonowania jako założenia obronnego, już w obrębie państwa pierwszych Piastów. Nie znamy przyczyn pożarów kolejnych faz obwałowań. Być może były one wywołane wydarzeniami o charakterze polityczno-militarnym, brak jednak na to bezpośrednich dowodów.

Nawóz, st. 10, gm. Nielisz, woj. zamojskie - patrz: neolit

NIELBARK, st. 1, gm. Kurzętnik, woj. toruńskie, AZP 32-52/57

- grodzisko wczesnośredniowieczne

Sondażowe badania wykopaliskowe, przeprowadzone w październiku przez mgr. Kazimierza Grążawskiego (Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Finansowane przez Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Przebadano powierzchnię 11 m².

Wyeksplorowano dwa wykopy sondażowe, w których uchwycono nieskomplikowany układ stratygraficzny, świadczący o refugialnym charakterze użytkowania. Warstwy demolacyjno-pożarowe świadczą o jego gwałtownym zniszczeniu. Nie stwierdzono pozostałości budowli mieszkalnych. Na podstawie pozyskanego materiału ruchomego obiekt można datować na X - 1 poł. XI wieku.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Instytucie Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i w PSOZ w Olsztynie.

Badania nie będą kontynuowane.

NIELISZ, st. 7, gm. loco, woj. zamojskie, AZP 87-86/8

- osada pradziejowa, wczesnośredniowieczna i nowożytna

Ratownicze badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez mgr. Jacka Buszewicza (Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „TOPAZ”) z udziałem mgr. mgr. E. Henejki, J. Niedźwiedzia, R. Pomarańskiego, A. Urbańskiego w sierpniu i wrześniu. Finansowane przez Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Zamościu. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię około 40 m².

Stanowisko zostało odkryte przez mgr. Andrzeja Urbańskiego podczas badań AZP w 1989 roku. Położone jest na cyplu o ekspozycji północno-zachodniej, zachodniej i południowo-zachodniej, w obrębie prawego brzegu doliny rzeki Wieprz, w bezpośrednim sąsiedztwie terenu budowy zbiornika wodnego „Nielisz”, który zostanie zalany wodą. Badania terenowe przeprowadzono 1997 roku. Pracami wykopaliskowymi objęto 4 wykopy sondażowe.

Badania wykazały istnienie stosunkowo płytkiej warstwy humusowej (ornej), co wiąże się z występowaniem w tym miejscu gleby piaszczystej. Tuż pod warstwą orną w części południowo-wschodniej cypla zarejestrowano obecność warstwy spływowej. W warstwie ornej i spływowej znaleziono nieliczny materiał w postaci ułamków szkła, kilkanaście fragmentów ceramiki współczesnej, fragment ceramiki pradziejowej nieokreślonej kulturowo oraz fragment blachy żelaznej i skorodowaną kłódkę żelazną kowalskiej roboty. Nie zarejestrowano obecności obiektów osadowych. Zapewne materiał archeologiczny zalegał jedynie w warstwie kulturowej, gdyż w obrębie calca nie odkryto żadnych znalezisk, sugerujących istnienie w przeszłości jakichkolwiek wkopów. Część północna cypla współcześnie została sztucznie obniżona, co spowodowało zniszczenie warstwy kulturowej. Efektem tego jest niemal całkowity brak znalezisk starszych niż współczesne. W wyniku badań stwierdzono ślady sporadycznego osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego. Silniej osadnictwo zaznacza się dopiero w okresie nowożytnym.

Badania zakończono.

NIEPART, st. 1, gm. Krobia, woj. leszczyńskie, AZP 67-28/10

- grodzisko (wczesne średniowiecze, faza D)

Badania sondażowe, przeprowadzone we wrześniu przez dr. Dionizego Kosińskiego (Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu). Finansowane przez Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie w ramach programu „Polska w dobie Zjazdu Gnieźnieńskiego”. Przebadano powierzchnię około 0,15 ara.

Badania sondażowe prowadzone są tu od 1981 roku. Tegoroczne badania sondażowe prowadzono w celu pozyskania próbek drewna do badań dendrochronologicznych. Na stanowisku u podnóża wału w części południowej założono wykop o wymiarach 2,5 x 1,00 m który sukcesywnie powiększa-